

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI)

II DALIS

Teksto suvokimo užduotis

2008 m. valstybinio brandos egzamino pavyzdinė užduotis

Trukmė – 1.5 val. (90 min.)

NURODYMAI

- Pasitikrinkite, ar egzamino užduoties sąsiuvinyje nėra tuščių lapų ar kitokio aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
- Atlikdami teksto suvokimo užduotį, į klausimus atsakykite glaustai ir aiškiai. Jūsų atsakymai turi tilpti paliktose eilutėse. Jeigu neprašoma cituoti, atsakymus formuluokite savais žodžiais. Jeigu pageidaujate, galite pasinaudoti juodraščiu, kuriam palikta vietos 6 puslapyje. Neaiškiai parašyti atsakymai vertinami 0 taškų.
- Nerašykite vertintojams skirtose vietose. Visame darbe neturi būti užrašų ar kitokių ženklų, kurie leistų identifikuoti darbo autorių (pvz., vardo, pavardės, mokyklos ir t.t.).
- Vertinami tik tie atsakymai, kurie parašyti **mėlynai rašančiu** parkeriu arba tušinuku. Korekciniemis priemonėmis naudotis negalima.

Linkime sėkmės!

Perskaitykite šiuos tekstus ir atlikite užduotis.

Donaldas Kajokas

APIE TARPININKUS IR KELIONĘ JERUZALĖN

Vieni laukia gimstančios saulės, kiti - Kristaus.

V. DAUNYS

I Buvimo paprastumas, meilė, nepažeisti žmonių santykiai, šilto tembro vibracija – visa tai įsigraužę į mus taip giliai, taip neatimamai, kad žmogus, sugebąs žvilgtelėti į savo vidų, būtinai išvys tai. Šitai neišvengiama, taip buvo ir bus. Nesunaikinamas ne blogis, o gėris. Juoduosiuose kelio tarpniuose mums atrodo priešingai, tačiau tai nuovargio mirażai. Blogis ir visi slogūs jo pavidalai mumyse tėra praeinantys negalavimai, slogelė, o gėris – amžina, niekados neišgydoma Visatos „liga“, ir šiai totalinei šviesos epidemijai mes esame pasmerkti.

II Kalėdos – ne tik Kristaus, bet ir saulės gimimo, grįžimo šventė. Diena ilgės, šviesa intensyvės, tamsa susigūš kertėje. Senosios civilizacijos irgi šventė savas Kalėdas, savo saulėgrįžą, gamtos, kiekvienos žolelės atgimimą, naujo ciklo pradžios nuojautą. Vis dėlto šiuolaikinio žmogaus sąmonės užmarštis, gyvybinių kanalų užakimas, kūno susiskaidymas neleidžia kaip reikiant pajusti, kas yra šis didžiausias dienos trumpumas, susitraukimas į gnomišką septynių valandų kumštelį, šis maksimalus vitalinės spyruoklės suspaudimas prieš naują šviesos ir gyvybės pliūpsnį. Mūsų kūnai, išmokę sumeistraiuti jiems patogią dirbtinę terpę, visa savo povyza ėmė demonstruoti, kad toji terpė neva suteikia jiems nepriklausomybę nuo amžinųjų gamtos jėgų ir procesu, nuo tobulo žvaigždynų ritmo; taigi mūsų kūno dalys užmiršo esminius dydžius, ėmė sapalioiti, kad jas šildo ne saulė, o, tarkim, radiatoriaus skarda. Jos tarsi iškritę iš visatos konteksto, išsigalvojo, kad buvimo ritmą joms diktuoja jų sukurta aplinka, diskelio ir teleekranų blyksniai, – tiesą sakant, o kodėl taip negalvoti? Šalta – į vamzdyną paleidžia karštą vandenį, kamuoja alkis – nusiperka bandelę, prireikia kur nors nukakti – sėda į automobilį, traukinį, lėktuvą, – kuo čia dėtas kažkoks ugnies kamuolys, subtilioji kosmoso energija, gyvybės atsinaujinimas, gamtos ratas?

Ši keistoji užmarštis pamažu nulėmė ir visai kitų veitinimo kriterijų atsiradimą, daug ką, netgi patį žmogų, ėmėme vertinti ne saulės, o radiatoriaus matais. Pamatinių jėgų veiklą, poveikį aplinkai įžūliai imame priskirti sau, savo technologijoms ir mechanizmams. Tampame atriboti, egocentiškai atsiriboję. Įprantam jausti pirminį gyvybės impulsą per tarpininkus. Kaip vaikai, kurie sako: „Man labiau patinka važiuoti taksi ne autobusu“. – „Bet mes neturime tiek pinigų“, - kantriai bando aiškinti mama. „Tu nueik į darbą ir pasiimk“.

Taigi – nueik ir pasiimk. Ir dar: kam imi po truputį? Daug; paimk, kad nereikėtų dažnai vaikščioti. Tiesioginis ryšys dinga, prapuolė. Tiesą sakant, gyvendami statistinio vieneto gyvenimą, to ryšio bemaž ir nepasigendame. Tačiau jei nors truputėlį pažeidžiamas įprastas ryšys su tarpininku, su civilizacijos terpe – kaipmat šokame protestuoti: neduoda! apvaginėja! nešildo! nenuplauna! kur teisybė?!

III Dabarties žmogus liūto dalį meninės informacijos, estetinių idėjų, etinių nuostatų sklaidos, žodžiu, „peno sielai“ gauna mikliai perjunginėdamas TV kanalus. Kitokio prisilietimo prie meno kūrinio dažnas pilietis net neišivaizduoja. Jis neskaitęs nei Homero, nei Shakespeare'o ar Dostojevskio, nors smalsesnis, nuo kultūros dar ne visiškai atitrūkęs, yra matęs po kelias įvairių šedevrų interpretacijas. Jis ir gyvena interpretacijomis. Dailės, muzikos, literatūros interpretacijomis, reprodukcijomis, adaptacijomis.

(O, likimo ironija! Dar vakar, tarkim, rašytojas buvo priverstas galvoti apie savitą stilių, nepakartojamą sakinio, vaizdo struktūrą, individualų mąstymą - tik tada jis galėjo tikėtis pasisekimo ir skaitytojų palankumo. O šiandien, pasak vieno taivaniečių fotomenininko, „tik labai populiari literatūra gali išgyventi, nes jeigu rašytojas turi savitą stilių, niekam neužtenka kantrybės jį skaityti“.

Vadinas, jei rašai kaip visi, „kaip televizija“, tai tavo knygą gal ir nupirks. Nuožmi vidutinybės invazija į visas gyvenimo sritis.)

Taip kultūra, kuri iš prigimties yra linkusi natūraliai tarpininkauti, šiame amžiuje ėmė tiesiog masiškai gimdyti naujus tarpininkus – visokius brokerius, maklerius, menedžerius, kurie „varo biznį“ jos viduje. Aišku, nugvelbdami ir dalį pelno: šviesos, informacijos, gyvybinės energijos. Tai dar viena varža uždaroje srovės grandinėje – tarpininkas tarp žmogaus ir kito tarpininko. Ir ši tarpininkų virtinė ilgėja. Kiekvienas jų pramokęs tik savo operacijų. Tačiau visas ankstesniausias civilizacijas pražudė siauros specializacijos paplitimas. Pernelyg daug varžų sustabdo srovės tėkmę.

Jei iš tiesų mes esame „saulės vaikai“, tai jau miršte užmiršome tą, kuri mus pagimdė. Tapome pamestinukais, pabėgiukais, paklydžiukais. Kas kad neaiškaus ilgesio valandėlėmis paverkiame įsispraudę į nuošalią kertę, juk kaipmat ir pamirštame tą maudulį: sintetinė rankovė nubraukė ašarą, televizorius palinksmo, radiatorius sušildė. Taip ir gyvenam, seniai jau.

IV Bet va, anksti nubudęs išeini į kiemą ir nustembi: lauke šaltoka, tačiau nepaprastai gražu. Elegantiško šermukšnio šakelės nubarstytos mažytėm puriom snaigėm, keli raugerškio krūmokšniai pavirtę baltom pūkuotom būtybėm, storais juokingais kaukais. Svarus rytmečio pasaulis, žiemos pasaka, Kalėdų, saulėgrīžos išvakarės, maldų išsipildymo metas.

Netikėtai imi ir sukuždi, paprašai: Tu, Kurs Esi, neleisk, kad Kristaus gimimas pavirstų tik pamaldžiu dar vieno tarpininko garbinimu; neleisk ir mums pavirsti tokiais baigtiniais, tokiais savin sulindusiais užsisklendėliais, kad niekad neišdrįstume pagalvoti, jog ir saulė yra tik tobulas kažkieno tarpininkas. O prieš patį dienos patekėjimą, prieš patį šviesos plūstelėjimą leisk pažvelgti kiekvienam į savo laukimo gelmę ir neprarasti savitvardos, neapsvaigti, išvydus amžiną ir nepagydomą gėrio ligą, jos tykiaiai verpetuojančią bedugnę, leisk neišeit tokį rytą iš proto... O jei ir išeit iš jo, tai tik taip, kaip tame bičiulio eilėraštyje - „basam, į Jeruzalę“.

Užduotys

1. Suformuluokite teksto temą.

(2 taškai)

2. Remdamiesi tekstu nurodykite, kas padeda šiuolaikiniam žmogui atsitokėti.

(2 taškai)

3. Paskutinė pastraipa parašyta kaip malda. Nurodykite bent dvi kalbinės raiškos priemonės, kurios pagrįstų šį teiginį.

(2 taškai)

4. Tekstas suskirstytas į keturias dalis. Paaiškinkite, kas sieja I ir IV dalis turinio ir raiškos požiūriu.

(2 taškai)

Čia rašo vertintojai		
I		
II		III

5. Paaiškinkite pavadinimo prasmę.

(2 taškai)

6.1. Nurodykite teksto funkcinį stilių.

(1 taškas)

6.2. Atsakymą pagrįskite dviem argumentais: turinio ir raiškos.

(2 taškai)

7. Kokiomis stilistinėmis priemonėmis teksto autorius siekia įtaigumo? Nurodykite bent 3 ir pateikite po pavyzdį.

(3 taškai)

Čia rašo vertintojai		
I		
II		III

Marcelijus Martinaitis

(Iš atsakymų į žurnalo „Metai“ klausimus)

1. Praeityje literatūrinė kūryba, ypač poezija, reiškėsi savo grynu vertybiniu pavidalu, panašiai kaip šventos giesmės, liaudies dainos. Juk ir K. Donelaičiui nė į galvą nešaudavo mintis, kad jo „Metai“ turi būti įvertinti dar ir pinigais ir kad po šimto metų vadinamojoje knygų rinkoje poema taps vertinga preke.

2. Knygos samprata, susieta su leidyba, pelnu, yra gana naujas dalykas, ypač ryškų pavidalą įgijusi XIX a. Atsirado literatūros paklausa, kai skaitymas tapo masiniu reiškiniu. Tam talkino naujos spausdinimo technologijos, įgalinančios masiškai tiražuoti leidinius. Iškilio reikalas leidėjams išlaikyti kuriančiuosius literatūrą, todėl pradėta dalytis pelnu su autoriais, laukiant iš jų „pelningų“ kūrinių, atsirado honorarai. Lietuvių literatūra, nori to ar nenori, gerokai pavėlavusi taip pat įžengė į komercinę epochą.

3. Kūrinys tampa preke, kai autorius savo kūrinį parduoda ar parsiduoda, kitaip tariant, ima dalyvauti knygų rinkoje, savo autorystę perleidžia komercijai, kur veikia kiti, jau nekūrybiniai, veiksniai.

4. Mūsų literatūra, išsivadavusi iš ideologinių varžtų, daugmaž tampa priklausoma nuo komercijos, kuri neką mažiau deformuoja jos vertybines nuostatas. Žinoma, tai priklauso ir nuo autoriaus laikysenos. Jeigu nori, ir šiandien gali rašyti „į stalčių“, o tokiu stalčiumi tampa, sakykime, internetas, galimybė pačiam dauginti tekstus, nelaukiant už tai jokio atlygio.

5. Šiandien jau ir Lietuvoje rašomi kūriniai, taikantis prie tam tikrų reklaminių bei komercinių standartų, tikintis patekti į perkamiausių knygų sąrašus bei garsias tarptautines knygų muges, sulaukti savo kūrinių vertimų į kitas kalbas. Reikia tik pasigriebti paklausią ir tuo metu skaitytojus intriguojančią temą, su ta knyga kiek galima greičiau patekti į vadinamąją rinką, jei ne pats, tai kas nors pasirūpins reklama.

6. Koks galingas daiktas reklama, parodo vis gaivinama „Da Vinčio“ istorija. Ši gana vidutinė knyga, atitinkamai įpakuota, aprūpinta intriguojančiais komentarais, kurie, beje, būna įdomesni už šio

kūrinio turinį, apkeliaavo daugybę šalių, vis dar nenustojant pumpuoti jos populiarumo, kol vėl kas nors bus išmesta į tą globalinę knygų rinką.

7. Paties kūrinio teksto šiandien jau lyg ir neužtenka. Reikia kokios nors reklaminės istorijos, įvykio, triuko, tikro ar suvaidinto skandalo. Panašiai yra „daromos žvaigždės“. Žiniasklaidos kriminalizuotai sąmonei ypač tinka kokiu nors nusikaltimu, dviprasmišku elgesiu pagarsėjusios istorijos, autoriaus atvaizdas pirmuosiuose populiarių laikraščių puslapiuose šalia susikompromitavusio politiko ar pagauto sukčiaus.

9 Ką padarysi, tokia dabar paklausa.

„Metai“, 2006, Nr. 11

Užduotys

1. Suformuluokite M.Martinaičio svarstymų temą.

_____

_____

(1 taškas)

2.1. Kokius būdus, kaip rašytojui tapti populiariam, nurodo M.Martinaitis?

_____

_____

(1 taškas)

2.2. Kaip autorius vertina nurodytus būdus?

_____

(1 taškas)

2.3. Atsakymą argumentuokite aptardami teksto raišką.

_____

_____

_____

(2 taškai)

3. Kokius du veiksnius, darančius neigiamą įtaką literatūrai, įvardija autorius 4 – oje pastraipoje?

_____

(2 taškai)

4. Išsamiai paaiškinkite, kas sieja D.Kajoko ir M.Martinaičio tekstus turinio požiūriu?

_____

_____

_____

(3 taškai)

Čia rašo vertintojai		
I		
II		III

Taškų suma (maks. 26)		
-----------------------	--	--

Taškai už teksto suvokimo užduotį (maks. 26×2=52)		
--	--	--

Juodraštis